

Keselyük zsákmánya

A perverziók gyakran új perverziókat szülnék. Ez a keserű felismerés érvényes az emberi kapcsolatokra is, de nyilvánvalóan érvényes a világgazdaságra is. A Harmadik világ adósságválsága az 1980-as évek óta azt a perverziót eredményezte, hogy több pénz folyt a szegényektől a gazdagokhoz, mint fordítva. Hosszú viaskodás után aztán az ipari államok kormányai végre eljutottak oda, hogy szerény mértékben elengedték a különösen szegény országok adósságának egy részét. Észak spekulánsai pedig, akik keselyűknek nevezik magukat, most kihasználják a helyzetet, hogy a legszegényebbek hátán állva jussanak magas profithoz. A dolgot nehezítve társul ehhez, hogy az ipari országok kormányai egyáltalán nem olyan áratlanok ebben a perverzióban, mint amilyenek szívesen feltűntetik magukat.

De menjünk sorban! A utóbbi tíz év során a nyilvánosság által szinte észre sem véve jöttek létre a pénzvilágban úgynevezett keselyűalapok (*vulture funds*). Ezek, ahogyan a kemény kapitalizmusból pontosan következik, mások szükségéből kovácsoltak maguknak nagy nyereségeket: előszeretettel fektetnek be ugyanis olyan vállalkozásokba, amelyek közvetlenül a csőd szélén állnak. Trükkjük abban áll, hogy alacsony áron megvásárolják e vállalkozások hitelezőitől a vállalkozásoknak nyújtott hiteleket, s aztán átveszik ezeknek a vállalatoknak az ellenőrzését – ami többnyire azt jelenti, hogy agresszív módszerekkel a végsőkig kihasználják, majd eladják őket másnak. A „keselyűalapok” megnevezés nem a véletlen műve.

Az, hogy ezek a keselyűk már nem „csupán” a mi széles körünkben meglévő csődvállalatok fölött köröznek, hanem szegény országokat is kifosztanak, ez év áprilisában lett világossá a nagyobb nyilvánosság számára. Ekkor egy londoni bíróság úgy döntött, hogy az afrikai Zambia 15 millió amerikai dollárt köteles fizetni a *Donegal International* alapnak, hogy ezzel visszafizessen egy 1979-es hitelt. Ezt a hitelt Zambia akkoriban Romániától kapta, hogy román traktorokért fizethessen vele.

Ami ezután következett, az adósságválság perverzióját mutatja: Zambia nem tudta visszafizetni ezt a román hitelt, mivel – a hivatalos indoklás szerint – a réz ára leesett. Románia 1999-ben elunta a dolgot. Hogy legalább valamennyi pénzt megmentse, felajánlotta a zambiai kormánynak, hogy 3,28 millió dollár egyszeri megfizetésével törli a hitelt. Zambia nem tudott, vagy nem akart fizetni. S ekkor valaki más fizette ki ezt a 3,28 millió dollárt Romániának, mégpedig egy Michael Sheehan nevű spekuláns, a *Donegal International* alap létrehozója. Úgyszólván potom

áron vásárolta meg Romániától a Zambiának nyújtott 15 milliós hitelt. S hogy ebbe a vásárba a zambiai kormány is belemenjen, Sheehan kereken kétféle millió dollárt „adományozott” az elnöki kasszáknak, egy, az elnök által kiválasztott segélyakció számára.

Mindamellét a *Donegal International* világos stratégiát követett. Röviddel a hitel megvétele után a keselyűk benyújtották a számlát Zambiának: a hitel törlesztésért, a kamatokért, a kamatos kamatokért és a késedelmi kamatokért a szegény ország fizessen 55 millió dollárt az alapnak! Amikor a zambiai kormány erre nem volt képes, a *Donegal International* egy londoni bíróságon beperelte Zambiát. Mivel jogilag biztosított hitelszerződésről volt szó, a bíróságnak eme 55 millió dollár megfizetésére kellett volna ítélnie Zambiát. A bírák csak azért csökkentették az összeget 15 millió dollárra, mivel a kétféle milliós adománnyal Sheehan gyakorlatilag megkente az elnököt. A keselyűk azonban ennek ellenére több mint 11 millió dolláros nyereséget ünneplhetnek – és az mindenestül a zambiai szegényeket terheli, hiszen az adósság elengedéséből az ország profitált, és új iskolákat meg kórházakat tudott építeni. A további iskolákra és kórházakra most hiányzik a pénz.

Zambia csak egy azon sok ország közül, amelyet a keselyűk zsákmányul szemeltek ki. Minden 1995-ben kezdődött, e spekulánsok legkiemelkedőbbjével: *Elliot Assistance* nevű alapjával Paul Singer New York-i milliárdos 11 millió dollárért felvásárolt perui adósságokat, beperelte az országot, és 58 millió dollárt kapott, mivel a perui kormány félt, hogy elveszíti nemzetközi hitelképességét, ha megtagadja a fizetést. Azóta Paul Singer is Afrikában dolgozik – méghozzá különösen perverz módon: 1,2 millió dollárért átvette Kongó (Brazzaville) bizonyos, az 1980-as évekből származó adósságait, amelyek akkoriban 12 millió dollárt tettek ki. A kongói-aknak most 123 millió dolláros követeléssel kell szembenézniük. Kongó és Zambia korántsem egyedi eset. Összeségében 44 eljárás folyik a térséggel kapcsolatban, a vitatott összeg pedig 1,9 milliárd dollár – s a legrosszabb esetben iskolákat és kórházakat fognak tömegesen zsákmányul vetni a keselyűk elé.

Mindazonáltal növekszik a kormányok kritikája ezen alapok üzelmei miatt. A német fejlesztési miniszter aszszony, Heidemarie Wieszorek-Zeul „cínikusnak és erkölcsileg mélységesen elvetendőnek” nevezte az effajta üzletelést. Hasonlóan nyilatkozott az új angol miniszterelnök, Gordon Brown. A német külügyminiszter, Frank Walter Steinmeier ezért „közös fellépést” követel „a keselyűalapokkal szemben”. Ettől azonban messze állnak az ipari or-

szágok. Ez részben abból az adósságelengedési stratégiából következik, amely gyakran maga nyitja meg azokat a réseket, amelyeket aztán a keselyűalapok kihasználnak. Jürgen Kaiser, az *Erlassjahr* [„Az elengedés éve”] szövetség egyik képviselője például rámutatott arra, hogy többnyire csak néhány nagy nyugati hitelező ország határoz el adósságelengedést; a kisebb hitelező országok, mint Románia vagy Bulgária, nem vesznek részt ebben, megpróbálják megmenteni hiteleikből, ami menthető, és eladják őket a keselyűalapoknak.

Kaiser szerint az alternatívát az a „nagy fizetéseképtelenségi eljárás” jelenthetné, amelyre valamely adós országot és összes hitelezőit meghívják, s az adósságelengedés terhét aztán mindenkinek viselnie kellene. „Ha egy hitelező a meghívás ellenére nem vesz részt az eljárásban, azzal automatikusan eljuttatja minden olyan igényét, amely eltér a többi érintett megegyezésétől.” Ennek értelmében többé nem lehetne semmilyen tartozást peresíteni az adós országgal szemben. Mindenesetre az ipari országok kormányai mindeddig nem tudtak eljutni arra, hogy elindítsanak ilyen fizetéseképtelenségi eljárásokat.

De az a „közös fellépés”, amely Steinmeier szeme előtt lebeg, nemcsak az új fizetéseképtelenségi eljárással való egyetértés hiánya miatt hiúsul meg, hanem a keselyűk politikai befolyása miatt is. Fejlesztési szakértők ismételten rámutatnak arra, hogy „a *Nemzetközi Valutaalap* véget vethetne a keselyűalapok tevékenységének azzal, hogy tagjainak szavazataival a bíróságokon megengedhetetlennek nyilvánítja a nemzetközileg már elengedett adósságú országok adóssághátralékának peresítését”, mondja Wilfried Steen, az *Evangelischer Entwicklungsdienst* [Evangélikus Fejlesztési Szolgálat] egyik vezetője.

Csak találgatni lehet annak okait, mindeddig miért nem történt meg ez. Az egyik fontos ok lehet az amerikai kormányzat uralkodó helyzete a Nemzetközi Valutaalapban. Paul Singer, a keselyűk keselyűje évek óta kihasználja ezt az uralkodó helyzetet. George W. Bush választási kampányában Singer a legnagyobb egyéni adományozók közé számított. És minden eshetőségre felkészülve, 15 millió dollárt ígért a következő elnökválasztásra a republikánusok vezető jelöltjének, Rudolph Giuliani-nak, New York egykori polgármesterének. A perverzió ugyanis gyakran újabb perverziókat szül.

Wolfgang Kessler